

JOSIP LUETIĆ

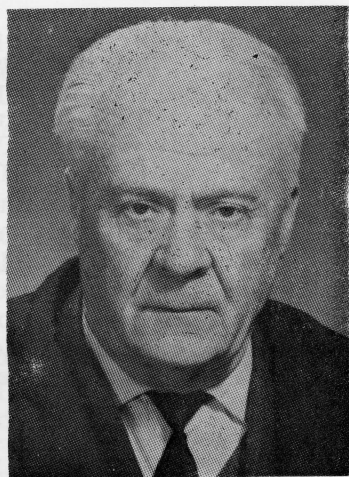
Prof. kap. Marin Knežević

PRIGODOM 80-te GODIŠNJICE ŽIVOTA

Za vrijeme Dubrovačke Republike pomorsko zvanje i nautičko zanimanje u društvenom i ekonomskom pogledu bilo je najaktivnije zvanje. Pored ostalog ono je donosilo najsigurnije, relativno najveće, osobne prihode članovima posada dubrovačkih trgovačkih jedrenjaka koji su plovili izvan Jadranskog mora. Osim toga ploveći po svim ondašnjim svjetskim morskim prostranstvima i boraveći dulje vremena u pojedinim različitim i mnogobrojnim stranim lukama dubrovački su pomorci dolazili u dodir s tamošnjim stranim dostignućima u življenju i društvenom djelovanju. Ta su svoja zapažanja i spoznaje, a posebno spoznaje o civilizaciji i kulturi, prenašali u svoje dubrovačke domove i u svoju širu sredinu. S obzirom na te činjenice dubrovački su se moreplovcima i njihove obitelji ponešto isticali i razlikovali od ostalih stanovnika drugih zanimanja u dubrovačkoj državi. Dubrovački su pomorci prednjačili u svakodnevnom životu, u društvenom ponašanju, u radu, u nošnji itd.

U zadnjem desetljeću dubrovačke državnosti od oko 35.000 dubrovačkih državljana bilo je 5.525 dubrovačkih moreplovaca. Među njima bilo je nekoliko članova obitelji Knežević iz Rijeke dubrovačke koji su plovili kao profesionalni pomorci. Kao ilustraciju sudjelovanja članova obitelji Knežević u trgovačkoj mornarici Dubrovačke Republike za ovu prigodu donijet ćemo samo neke vijesti.

Miho Knežević od 1750. do 1756, a u isto vrijeme i Ivo Knežević, bili su ukrcani u svojstvu mornara i kolmilara na trgovačkim jedrenjacima Dubrovačke Republike izvan jadranske plovidbe¹. Od 1779. do 1785. godine kapetan Marko Knežević je zapovjednik trgovačkog jedrenjaka izvan jadranske plovidbe imenom »La Maria pellegrina« koji je vijorio državnu zastavu dubrovačke države. Taj je Kneževićev brod bio veličine od oko 150 tona (75 dubrovačkih »kara« — brodskih mjera za određivanje nosivosti trgovačkog jedrenjaka) na kojem je plovilo još osam članova brodske momčadi. Kapetan Marko Knežević je s tim svojim brodom obavljao nautičko komercijalno poslovanje po Jadranskom moru i po cijelom Mediteranu². Nadalje od 1795. do 1808. godine (do konačne propasti i ukinuća Dubrovačke Republike kao samostalne države)

Prof. kap. Marin Knežević

kao »mali od broda«, mladići, mornari, kormilari, brodski »gvardijani« mnogi su Kneževići bili ukrcani na trgovačkim jedrenjacima Dubrovačke Republike i tako obavljali pomorske trgovačke zadatke po Jadranu, Sredozemnom i Crnom moru, a plovili su i izvan Mediterana po Atlantskom oceanu. Tako su na primjer od 1795. do 1808. godine bili ukrcani na tim brodovima ovi Kneževići: Andro³, Ivo⁴, Ilija⁵, Mato⁶, Miho⁷, Tomo⁸, Frano⁹ i Marko¹⁰. Ti pomorci Kneževići u službenim arhivskim izvorima zabilježeni su da su mjestom boravka iz »Ombles« osim Andra (iz Petrova sela) te Iva i Frana (iz »Borgo« Dubrovnika). Nadalje, osim već spomenutog kapetana Marka Kneževića još su dvojica Kneževića bili kapetani »s patentom« navigacije izvan Jadranskog mora i zapovjednici dubrovačkih trgovačkih jedrenjaka. Kapetan (prvi) Marin Knežević je bio zapovjednik trgovačkog jedrenjaka tipa pulaka koja je bila veličine od oko 222 tona (to jest 111 dubrovačkih kara)¹¹. Isto tako kao i kap. Marin tako je i kapetan Luko Knežević bio zapovjednik brodova izvan jadranske plovidbe. Samo je kapetan Luko zapovijedao trgovačkim jedrenjakom tipa brik (brigantin) veličine od oko 220 tona (u dubrovačkoj brodskoj mjeri to je iznosilo 110 kara).¹²

Od tada pa do našega današnjega prof. kap. Marina Kneževića bilo je još nekoliko

moreplovaca i pomoraca iz obitelji Knežević iz Rijeke dubrovačke (Obuljeno).

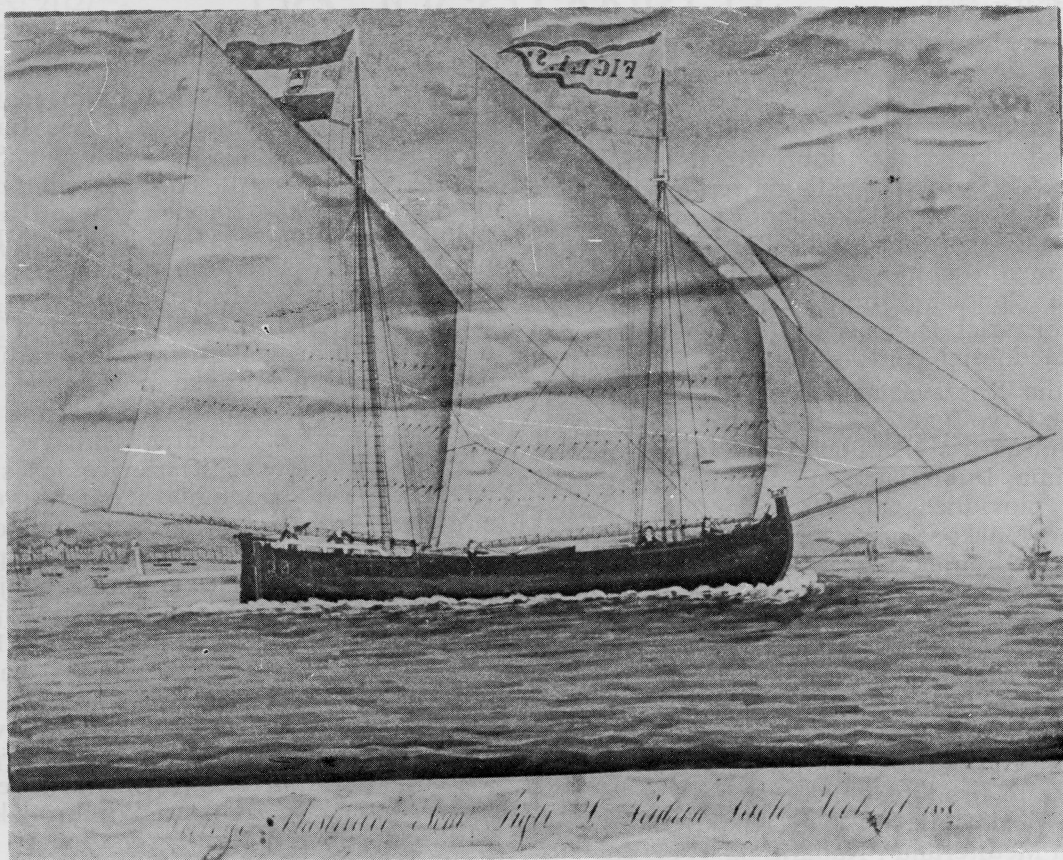
Majka našega Marina potječe iz obitelji Škobelj — isto tako iz Rijeke dubrovačke. Godine 1809. Ivo Škobelj je vlasnik i zapovjednik trgovačkog jedrenjaka tipa parance imenom »La Madonna delle Grazie«¹³. Njegov sin Pavo — djed našega Marina — vlasnik je i zapovjednik peliga koji se zvao »Figli S.«¹⁴. Pavov sin, djed našega Marina, koji se također zvao Pavo, godine 1876. vlasnik je i zapovjednik trabakule »Izgled« (veličine od 58 tona)¹⁵

Roditelji našega Marina, kao i mnogi drugi naši ekonomski emigranti zbog poznatih ekonomsko društvenih odnosa i pauperizacije našeg stanovništva u bivšoj austrougarskoj tvorevini, u drugoj polovici XIX stoljeća bili su se iselili i nastanili u Sjevernoj Americi u Anacondi u državi Montana. Tamo se rodio Marin 2. IX 1901. godine. Godine 1904. obitelj Knežević (i s njima Marin) vraćaju se u rodno im mjesto Obuljeno u Rijeci dubrovačkoj. Tamo je Marin završio šest razreda osnovne škole (i ponešto naučio o ribarstvu, jedrenju i mnogo štošta što je u vezi s time). Poslije osnovne škole Marin se upisao u pripravnici tečaj Nautičke škole u Dubrovniku te nakon dva pripravnici tečaja (dvije godine) pohađao i završio s vrlo dobrim uspjehom tu našu u ono vrijeme najpoznatiju po-

morsku školu. Nakon toga slijedi ukrcanje na trgovačkim parobrodima, polaganje ispita za poručnika trg. mornarice, te na kraju godine 1926. Marin polaže i ispit za kapetana duge plovidbe. Od 1928. godine počinje Marinov nautičko nastavničko pedagoški rad. Studira u Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu matematiku i astronomiju (prof. dr akad. Ž. Marković, prof. dr Š. Škreb, prof. dr V. Varičak, prof. S. Bohnič, prof. R. Cesarec).

Nastavlja studije matematike i nebeske mehanike (prof. dr akad. M. Milanković) na Univerzitetu u Beogradu. Nakon položenog ispita za profesora matematike, astronomije i nebeske mehanike nastupa kao nastavnik u Nautičkoj školi u Bakru za predmete nautičko-pomorske struke. Na toj školi ostaje do 1940. godine kada se vraća u Dubrovnik. U Pomorsko trgovačkoj akademiji u Dubrovniku predava matematiku, nautiku i astronomiju. Pored svog stručnog nastavnog rada od jeseni 1941. godine prof. Marin Knežević se najaktivnije uključuje u NOP. Dana 9. IX 1943. godine odlazi na oslobođeni teritorij i stupa u redove NOV i PO Jugoslavije. Potkraj 1945. godine demobiliziran je sa činom poručnika bojnog broda. Član je SKJ od početka 1945. godine.

Na slobodnom i nikad pokorenom Visu — u toj našoj jedinstvenoj »pomorskoj« tvrđavi NOVJ — u toku najžešćih borbi na svim

Pelig »FIGLI S.« patruna Pava Škobalja (Mokošica). Naslikao ga 1868. godine talijanski slikar V. LUZZO u Trstu. Izložen je u Akademijinom Pomorskom muzeju u Dubrovniku

ratištima drugog svjetskog rata, 26. svibnja 1944. godine formirala se Uprava škola i kurseva za pomorsko-vojne rukovodioce Mornarice NOV Jugoslavije. Neposredno nakon uredbe o osnivanju tog zacijelo jedinstvenog vojno-pomorskog učilišta iz Italije je stigao na Vis prof. kap. Marin Knežević da svojim stručnim nautičko-matematičkim znanjem, svojom pedagoško-maritimnim iskustvom sudjeluje u školovanju i odgajanju naših novih vojno-pomorskih i općenito maritimno navigacijskih stručnjaka. Međutim, i prije toga prof. Marin se svojim znanjem, sposobnošću i praksom i s velikim entuzijazmom bio latio posla pa je za potrebe osposobljavanja našeg rukovodećeg kadra za brodove priredio udžbenik-priručnik pod naslovom »OBALNA PLOVIDBA«. To je bio jedan od prvih priručnika takve vrste koji se pojavio u toku drugog svjetskog rata za potrebe školovanja naših pomoraca. U tim najpresudnijim momentima naše povijesti — svojim teoretskim, praktičkim, pedagoškim i društveno političkim radom prof. Marin Knežević je dao značajan i vidan doprinos osposobljavanju naših pomoraca. Oni su nakon završetka toga školovanja (u Monopoliju i na Visu) zauzimali odgovorne rukovodeće položaje na našim naoružanim i pomoćnim brodovima Mornarice NOVJ i obavili prevažne pomorsko ratne i navigacijske zadatke.

Pored svog pedagoško-nastavnčkog posla i društveno političkog rada prof. Marin Knežević se bavio stručnom i znanstvenom tematikom pa je neke rezultate toga svoga rada objavio koje ćemo na ovom mjestu nabrojiti. To su:

K n j i g e

O ZVRKU I PROSTORU I O MEHANIČKOM PROBLEMU KOZMIČKE NAVIGACIJE u izdanju Ogranka Matice Hrvatske u Dubrovniku, posebna izdanja, knjiga 3, Dubrovnik 1967, v. 8°, str. 1 — 93 (sažetak na engleskom jeziku u prijevodu prof. V. Miloš).

SUNCE NA MLIJEČNOM PUTU, izdanje časopisa »Naše more« — Mala biblioteka, v. 8°, str. 1 — 46, Dubrovnik 1975.

SPORNA OBJAŠNJENJA DVIJU ASTRONOMSKIH POJAVA, poseban otisak iz zbornika 125. obljetnica pomorskog školstva u Dubrovniku, str. 227 — 237, Dubrovnik 1977.

JEDNA PRIMJENA ZVRKA, separat iz zbornika radova u povodu 20 godina Više pomorske škole u Dubrovniku (izdanje časopisa »Naše more«), str. 95 — 98, Dubrovnik 1979.

S k r i p t e

PRIRUČNIK ZA OBALNU NAVIGACIJU u izdanju Komande Mornarice NOV i PO Jugoslavije, Monopoli 1944.

OPĆA, SFERNA I NAUTIČKA ASTRONOMIJA u izdanju Odbora za izdavanje skripta pri Višoj pomorskoj školi u Dubrovniku, v. 4°, str. 1 — 141 više priloga slika i crteža od 53 stranice, Dubrovnik 1963.

TERESTRIČKA NAVIGACIJA u izdanju Odbora za izdavanje skripta pri Višoj pomorskoj školi u Dubrovniku, v. 4°, str. 1 — 147, više priloga slika od 22 stranice, Dubrovnik 1964.

O JEDNOM GIBANJU PERIHELA u izdanju pisca, str. 1 — 15, Dubrovnik 1969.

Č l a n c i o b j a v l j e n i u s t r u č n i m č a s o p i s i m a

DECCA NAVIGATOR, časopis »Pomorstvo«, VI/1951, Rijeka, br. 1. str. 12 — 19.

KATODNI KOMPAS, časopis »Nautičar«, I/1953, br. 1, str. 6.

POZICIJA BRODA NA OTVORENOM MORU, »Naše more«, Dubrovnik V/1958, br. 1, str. 45 — 47.

ŠTO JE NAUTIČKA MILJA, »Naše more« Dubrovnik, VI/1959, br. 3, str. 181 — 182.

NEŠTO O PLIMNOM VALU, »Naše more« Dubrovnik, XVI/1967, br. 3 — 4, str. 84 — 85.

NEŠTO O MEHANIČKOM PROBLEMU KOZMIČKE NAVIGACIJE u Zborniku 10 godina Više pomorske škole u Dubrovniku, str. 133 — 163, Dubrovnik 1969.

O njegovu radu i o rezultatima Kneževićeva proučavanja na polju astronomije te nebeske mehanike mr. sc. Boris Franušić, profesor Više pomorske škole u Dubrovniku ovako zaključuje: »Na temelju dotadašnjeg njegovog pedagoškog i znanstvenog djelovanja dobiva Nagradu grada Dubrovnika 1964. godine ... »O zvrku i prostoru i o mehaničkom problemu kozmičke navigacije« je djelo u kojem se Knežević bavi rezultatima koji proizlaze iz »Problema dva tijela« u Nebeskoj mehanici i perturbacionom silom, a koji se ne slažu s rezultatima iz opažanja, dok se po formulama relativističke mehanike to rezultati mogu dobiti. Kao uvjereni antirelativista (a takvih znanstvenika ima još u svijetu) on dolazi na ideju da prostor rotira. Uzevši to kao postulat: »prostor u okolini jedne mase, iako euklidski u tako je napetom stanju da reagira rotacijom u dodiru s prostorom neke druge mase. Harmonično titranje prostora duž dviju ortogonalnih osi rezultira elipsom kao stazom gibanja manje mase oko veće«, Knežević pokazuje gibanje planeta oko Sunca, Mjeseca i umjetnih satelita oko Zemlje, Sunca u Mliječnom putu, ali i dobiva rezultate koje klasična mehanika nije dobila. Naime, kad na taj rotirajući prostor primijeni formule za precesiju zvrka, dobija rezultate koji se jednako dobro slažu s opažanjima kao i kod relativističke mehanike (pomak perihela planeta,

skretanje zrake u gravitacionom polju Sunca itd.). Te svoje ideje, radove i rezultate s kojima se bavi od 1963. godine, iznio je u dosada izašlih nekoliko knjižica. Osim već spomenute, 1969. godine tiska pod naslovom »O jednom gibanju perihela«, a 1975. godine piše članak »Nešto o mehaničkom problemu kozmičke navigacije«, u »Našem moru« 1967. godine »Nešto o plimnom valu« ... O njegovim radovima pisao je prof. dr Stjepan Mohorovičić u časopisu »Naučna misao«, Zagreb 1976. godine.

Može se reći da je Knežević tvorac jedne nove teorije. Nažalost, nemoguće je provesti eksperimente u svemiru koji bi tu njegovu hipotezu pretvorili u tezu, pa njegove ideje i rezultati ostaju samo teoretske pretpostavke. Međutim, rezultati su dobiveni uz neke moguće pretpostavke i slažu se s opažanjima. Zato ni jedan od naših vodećih pa i svjetskih znanstvenika nije Kneževićeve radove odbio kao nerealne, nemoguće i nevjerojatne, ali baš zato su i revolucionarni, a može se reći i spektakularni u ovoj znanstvenoj grani, nitko nema hrabrosti da se upusti u analizu njegove hipoteze. Možda je Knežević hendikepiran svojom anonimnošću u znanstvenom svijetu, pa i samim boravkom van većeg znanstvenog centra, ali i priznati znanstvenici svijeta nijesu uvijek imali razumijevanje svog vremena za ono o čemu su govorili i pisali. Uzmimo primjerice spomenutog Milutina Milankovića. Njegova teorija o toplotnim pojavama na Zemlji pred 50 godina tek je prošle godine dobila svoju potvrdu. Sam Milanković je pisao: »Mnoge naučne tekovine, daleko zamašnije no što su bile moje, čekale su do potpunog priznanja i prihvatanja godine i decenije. A znao sam i ovo. Ako je moje djelo stvaran doprinos nauci, naći će svoj put bez ičije pomoći, preporuke i pohvale«. Možda to vrijedi i za Marina Kneževića.¹⁶

U četrdesetpet godišnjem aktivnom kontinuitetu svoje stručne, pedagoške, znanstvene i društveno političke djelatnosti prof. kap. Marin Knežević je bio među prvima na pozornici jugoslavenskog pomorskog školstva. U zadnjih desetak godina Knežević je nastavio s produblivanjem svoje naučne djelatnosti pa je stekao glas i priznanje znanstvenika iz oblasti astronomije i nebeske mehanike.

Preko tisuću kapetana duge plovidbe — među kojima su i danas mnogi zapovjednici naših i stranih najvećih brodova i neki vrlo istaknuti znanstveni radnici — svjedoci su najkvalitetnijih stručnih, pedagoških i političko-moralnih humanih kvaliteta čovjeka koji je odan istini i koji je čitav svoj radni vijek posvetio isključivo našem pomorskom školst-

vu i društveno političkom razvoju u našoj poslijeratnoj samoupravnoj socijalističkoj izgradnji.

BILJEŠKE

¹ Josip Luetić, O pomorstvu Dubrovačke Republike u XVIII stoljeću, Građa za pomorsku povijest Dubrovnika Pomorskog muzeja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, knjiga 2, Dubrovnik 1959, str. 81.

² Vinko Ivančević, Luka Livorno i dubrovački brodovi (1760 — 1808), Građa za pomorsku povijest Dubrovnika Zavoda za historijska istraživanja pomorstva južne Dalmacije Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, knjiga 4, Dubrovnik 1968, str. 22.

³ Historijski arhiv Dubrovnik (u nastavku samo HAD), Ruoli de Bastimenti, 56 — 9 iz 1800. godine na f. 48 i 62; Ruoli de Bastimenti 1801. godine, f. 113v; Ruoli de Bastimenti, sv. 17 f. 17 (1804).

⁴ HAD. Ruoli de Bastimenti iz 1800. f. 67; Ruoli de Bastimenti 1801. f. 106v; Ruoli de Bastimenti, sv. 17 f. 10 i 62.

⁵ HAD. Ruoli de Bastimenti iz 1801. godine f. 112.

⁶ HAD. Ruoli de Bastimenti iz 1799. godine f. 52; Ruoli de Bastimenti sv. 17 f. 8.

⁷ HAD. Ruoli de Bastimenti iz 1799. godine f. 55v i 77; Ruoli de Bastimenti iz 1801. godine f. 103v.

⁸ HAD. Ruoli de Bastimenti, sv. 11 f. 28v; Ruoli de Bastimenti, sv. 15 f. 61 i Ruoli de Bastimenti sv. 16 f. 27; Ruoli de Bastimenti iz 1807. godine f. 63.

⁹ HAD. Ruoli de Bastimenti iz 1799. godine f. 86. Frano Knežević u tome popisu brodskih posada dubrovačkih brodova vodi pod »Borgo«.

¹⁰ HAD. Ruoli de Bastimenti, 56 — 9, sv. 14, f. 4; Ruoli de Bastimenti iz 1807. godine f. 70.

¹¹ HAD. Ruoli de Bastimenti iz 1799. godine f. 94; Ruoli de Bastimenti, sv. 18 f. 8 i Ruoli de Bastimenti, sv. 14 f. 63 (1807). Arboracci de Bastimenti, 56 — 3, sv. 16 f. 8 i 13. To je novosagrađeni brod. Kapetan Marin je u jednom brodu imao vlasništvo od 6 i 1/4 karata od 24 karata — dijelova vlasništva broda. Ovaj kap. Marin je bio sin Marka Kneževića, a jedan drugi dubrovački mornar imenom Marin bio je sin Marina Kneževića (Ruoli de Bastimenti, sv. 14, f. 56 i sv. 16, f. 28).

¹² HAD. Ruoli de Bastimenti iz 1800. godine f. 48 i 62; Ruoli de Bastimenti, sv. 16 f. 2 i sv. 18, f. 19 (1806). Arboracci de Bastimenti, sv. 16, f. 30 (1804).

¹³ Vinko Ivančević, Prilog poznavanju dubrovačkog pomorstva u razdoblju francuskog zaposjedništva (1806 — 1813), Anali Zavoda za povijesne znanosti IC JAZU u Dubrovniku, sv. XVII, Dubrovnik 1979, str. 391, 402 i Prilog 1.

¹⁴ Sliku ovog peliga izradio je u tehnički akvarela na papiru V. Luzzo u Trstu 1868. Nalazi se izloženo u Pomorskom muzeju Zavoda za povijesne znanosti IC JAZU u Dubrovniku.

¹⁵ Annuario marittimo, Triste 1876. str. LXXIII.

¹⁶ Boris Franušić, Tri imena — Tri stupa Dubrovačke nautike — Ćiro Carić, Josip Surić, Marin Knežević, u zborniku »125. obljetnica pomorskog školstva u Dubrovniku«, Pomorska škola Dubrovnik, Dubrovnik 1977. na str. 190 — 191.